

Harmonija evandeoskih izvještaja o ukazivanjima Krista Gospodina poslije uskrsnuća.

Dr. M. Selec.

(Nastavak)

6. Isus se ukazuje ženama.

O ukazanju Isusovu ženama govore Matej (28, 9. 10.), Marko (16, 9.) i Ivan (20, 14—18.). Matej pripovijeda, da se Isus ukazao ženama na putu, kad su se vraćale sa groba. Marko samo spominje, da se Isus ukazao prvoj Mariji Magdaleni. Luka šuti o ukazanju Isusovu ženama. Iz Luke 24, 9. 10 čini se, da su žene anđelovu vijest odmah javile učenicima, t. j. prije nego im se ukazao Isus, a tome je u prilog i redak 23. Ivan opisuje ukazanje anđela Magdaleni (20, 10.—13.), a zatim ukazanje Isusovo Magdaleni kod groba (20, 14.—18.). Hoćemo li ove izvještaje dovesti u sklad, treba odgovoriti na ova pitanja:

a) Koliko puta se ženama Isus ukazao?

b) Kada im se Isus ukazao, prije nego su žene obavijestile apostole o uskrsnuću, ili poslije toga?

c) Kojima se ženama Isus ukazao?

a) Koliko puta i kojima se ženama Isus ukazao?

Neki egzegete¹¹⁹ uzimlju, da je ukazanje ženama kod Mateja (28, 9—10.) identično sa onim kod Ivana (20, 14—18.). Belser¹²⁰ bazira identitet obiju ukazivanja na tome, što Matej spominje Mariju Magdalenu i drugu Mariju, a mimoilazi druge žene, te što nema mijenjanja subjekta u r. 9. t. j. ne isključuje Mariju Magdalenu od ukazanja Isusova. »Dann kann man aber kaum mehr zweifeln, dass er dieselbe Erscheinung im Auge hat wie Johannes. Dieser Evangelist berücksichtigt augenscheinlich den Matthäus (ebenso wie den Lukas) und stellt nur dies bestimmt heraus, dass die Erscheinung

¹¹⁹ Maldonat, Hug, Maier, Schegg i djelomično Cornely: cf. Pözl: Komentar IV. 421. 1.

¹²⁰ Die Geschichte des Leidens und Sterbens, der Auferstehung... str. 491. ss.

des Auferstandenen der Maria Magdalena zuteil geworden sei, und zwar erst, nachdem sie vorher vom Grabe in die Stadt zurückgeeilt und dem Petrus und Johannes Meldung von der Leere des Grabes gemacht hatte. Das ist eine hochwichtige Ergänzung oder Richtigstellung; hingegen schliess er den Zug in den Bericht des Matthäus nicht aus, wonach neben Magdalena noch Maria Klotä bei dem Vorgange (Erscheinung Jesu) anwesend war. Sinn und Tendenz des johanneischen Berichtes ist nur, zu zeigen, dass die Erscheinung der Magdalena gegolten, dass der Herr ihr zuerst sich gezeigt habe, wie Markus (16, 9.) ganz ausdrücklich sagt; im übrigen stösst er den Bericht des Matthäus nicht um.« Ponajprije treba naglasiti, da Matejev izvještaj o događajima poslije uskrsnuća Isusova imade karakter sumarnog konstatiranja činjenica,¹²¹ dok Ivanov izvještaj teče hronološki; te Ivan kao da ne će ni spominjati onoga, što se paralelno zbivalo, da ne poremeti kako svoj hronološki red. Da Ivan kani samo ustvrditi, da je Marija Magdalena vidjela Spasitelja i to prva, kao što to isto samo napominje Marko, jest presmiona tvrdnja, što više, sasma isključena, jer Ivan bi, kad bi to htio, jednostavno ukratko poput Marka spomenuo, da je Marija Magdalena prva vidjela Spasitelja, a ne bi prikazao ukazanje Mariji Magdaleni u drugim okolnostima nego li je to prikazao Matej.

Ukazanje Isusovo ženama kod Mateja bilo je na putu kad su žene već otišle od groba. Da su žene otišle od groba prije nego su vidjele Isusa, vidi se i iz Marka i Luke. Kod Ivana Magdalena vidi Spasitelja kod groba. Sa *ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα...* veže Ivan tako jasno ukazanje Isusovo Mariji Magdaleni sa mjestom (kod groba), kao što Matej sa *καὶ ἀπελθούσαι ταχὺ... ἔδραμον... καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ἐστηνῆσεν αὐταῖς* stavlja ukazanje Isusovo dalje od groba. Identificirati oba ukazanja znači identificirati mjesto ukazanja, a to znači navesti silu ili Matejevu ili Ivanovu tekstu. Možda Belser suponira, da je memorija sv. Ivana u starosti kad je pisao svoje evanđelje bila tako oslabljena, da je morao doći u sukob s Matejevom oznakom mjesta ukazanja Isusova ženama? Drugačije je neshvatljivo mimoilaženje Belserovo ove razlike kod Mateja i Ivana. Da su Isusovo uskrsnuće i ukazivanja Njegova poslije uskrsnuća takvi događaji, da su se neizbrisivo usjekli u pamćenje ljubimcu Isusovu, mislim da nije potrebno dokazivati.

Osim razlike mjesta ukazivanja, ima još razlika, koje se ne dađu složiti sa identičnošću obiju ukazanja. Kod Mateja je prva

¹²¹ Matejev tekst sastoji iz sljedećih fragmenata ili sumarnih konstatacija: 28, 1 (dolazak žena na grob), 28, 2—4 (otvorenje groba), 28, 5—10 (ukazanja anđela i ukazanje Isusovo) je kako ćemo vidjeti jedna cjelina, 28, 11—15. prijava stražara, laž poglavara i njezino raširenje. 28, 2—4, 11—15. ide zajedno. 28, 1. je identično sa Iv. 20, 1. 28, 5—10 je sasvim različito od Ivanova 20, 11—18.

riječ Isusova pozdrav ženama *χαίρετε*, a kod Ivana pitanje: *γύναι τί κλαίεις?* Kod Mateja žene *ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ*, a Isus im toga ne krati, dok kod Ivana veli Isus Mariji Magdaleni: *μή μου ἄπτιου*. Belser kaže: Ein Widerspruch zwischen Mt. 28, 9 und Jo. 20, 17 besteht nicht: auch letzterer Stelle hat Magdalena (und ihre Begleiterin) den Herrn wirklich angefasst, wie aus *μή μου ἄπτιου* hervorgeht = lasse mich los; durch diese Worte will der Heiland Magdalena veranlassen, dem Umklammern ein Ende zu machen; er will von ihr loskommen, um hinzugehen zum Vater (Jo. 14, 4).¹²² Belser imade krivo kad to tvrdi, jer iz retka 16. i 17. slijedi, da je Marija Magdalena tek htjela, da se dotakne Isusa i da je Isus tome predusreo sa: *μή μου ἄπτιου*. Da je Ivan htio Isusovim riječima *μή μου ἄπτιου* dati smisao koji vidi Belser, morao bi Ivan, koji zorno prikazuje, uz oznaku, da se Marija Magdalena okrenula (*στραφεῖσα*) istaknuti, da se je i dotaknula Isusa, ali toga on ne ističe. Napokon, kad bi Ivan i suponirao, da se Magdalena dotaknula Isusa, morao bi zapovijed (koju vidi Belser): ostavi me — lasse mich los — označiti ne sa *μή μου ἄπτιου* (noli me tangere — nemoj me se dotaknuti) već sa *ἀπολύε μου* ili sa drugom eventualno ekvivalentnijom riječju za smisao: ostavi me: .

Belser upire svoju hipotezu na to, što Matej ne mijenja subjekta za izvješteno u r. 9. i 10., a za r. 5—8. to dopušta. »Man möchte freilich den ersten Evangelisten tadeln, dass er 28, 5—8 eine andern Frauen gewordene Engelterscheinung erwähnt, ohne den Wechsel der Personen irgendwie bemerklich zu machen.«¹²³ To tumaći ovako: »Und doch ist es derselbe Matthäus hier und im übrigen Evangelium, d. h. es begegnet uns hier dieselbe Gleichgültigkeit gegen nähere chronologische Fixierung, Unterscheidung, Hervorhebung individueller Züge; er hat nur die Sache im ganzen im Auge. Danach stellt er in einem Bericht über die Vorgänge am Morgen des 17. Nisan 783 heraus den Grabbesuch der galiläischen Frauen, eine Engelterscheinung vor denselben und eine Erscheinung des Auferstandenen selbst vor ihnen; nähere Angaben über die genaue Zahl der Frauen (er führt zwei mit Namen mehr), über den bestimmten Zeitpunkt der einen oder andern Erscheinung, über die näheren Umstände und die Art der Beteiligung macht er nicht.«¹²⁴ No time se dade protumačiti samo propust onoga, što imadu drugi evandeliste, a nipošto isticanje nečega što drugi nemaju.

Ukazanje andela Mariji Magdaleni (Iv. 20, 11—13.) ne može biti nipošto paralela, t. j. identično sa ukazanjem andela ženama kod Mateja (28, 5—7.), jer kod Mateja (isto kod Marka i Luke) andeo javlja ženama, da je Isus uskrsnuo i t. d., dok kod Ivana ne samo da toga nema, već je to riječima *ταῦτα εἰπούσα ἐστράφη εἰς*

¹²² Belser: Die Geschichte... 493.

¹²³ Ibidem 493.

¹²⁴ Ibidem 493.

τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα (Iv. 20, 14.) posve isključeno. Da je Matejev tekst 28, —10 jedna cjelina, koja teče hronološkim redom, nemamo nikakvog razloga da o tome sumnjamo. Ako za retke 5—8 moramo uzeti, da se odnose na žene bez Magdalene, moramo to uzeti i za retke 9. i 10., jer nemamo razloga da opet mijenjamo subjekt, što više jer je hronološka veza t. j. neposredni redosljed između retka 8. i 9. čvrst, ne možemo dopustiti, da Matej suponira ovdje mijenjanje subjekta.

Iz sveg toga slijedi, da se mora uzeti sa većinom kat. egzegeta,¹²⁵ da se Isus ukazao Mariji Magdaleni posebice (iz Marka 16, 9. vidi se da je to prvo ukazanje), a posebice ostalim ženama, i to iza ukazanja Magdaleni.

b) Kada se Isus ukazao ženama?

Mariji Magdaleni se Isus ukazao kod groba (Iv. 20, 14.—18.), to je ukazanje bilo prvo (Mr. 16, 8.). To je iz dosele rečenog jasno. Pita se, kad je bilo ukazanje drugim ženama, koje izvješćuje Matej 28, 9 i 10. Knabenbauer i Pözl tvrde, da su žene vidjevši anđele u grobu i čuvši vijest o uskrsnuću pošle u grad i javile to apostolima, a onda su opet išle na grob i vraćajući se sa groba vidjele su Isusa.¹²⁶

¹²⁵ Sv. Jeronim, sv. Augustin, Toma Akvinski, Lyran, Cornelije a Lapide, Calmet, Reischl, Bisp., Knabenbauer i dr. isp. Pözl: Komentar IV. str. 421. — Quae prius viderat Dominum resurgentem cum altera Maria, et eius pedibus fuerat advoluta, postea reversa per noctem (domi enim ob desiderium eius manere non poterat) venit ad sepulcrum... S. Hier. ep. CXX ad Hedib. c. V. Migne 22.; — bis numero apparuerat mulieribus; semel ad monumentum, et iterum occurrens revertentibus a monumento. S. August.: De consensu Evangelistarum lib. III. cap. XXV. n. 70. Migne 34; Jacobus Tirinus: In s. Script. commentarius str. 55, citira Toleta i Petavija; Corn. a Lap.: Prima ergo sola Magdalena, ut est in Marco, videt Christum resurgentem, utpote quae amore Christi prae caeteris ardebat, ideoque eius sepulcro indivulsa adhaerebat. Mox, Christo iubente, Magdalena caeteras mulieres abeuntes festino gradu subsecuta et assecuta, ibi cum eis rursus Christum vidit et audivit salutantem. Ita s. Chrysostomus, Hier., Theophylactus, Euthymius et alii. Commentaria in Script. s. Tomus XV. str. 653.; West i Duquesne, vidi kod Cellini op. c. 62.; Joh. Bapt. Lohmann: Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesus Christus nach den vier Evangelisten. Paderborn 1906, str. 337.; Dr. Vimer: Muka i Slava G. N. I. Kr., str. 263.

¹²⁶ Žene kod prvog posjeta vidjele su samo anđele, a ne Isusa. Isus im se ukazao kod drugog posjeta. Vidi se to odatle, što dvojica koji su išli u Emaus: nihil aliud sciunt quam mulieres fuisse ad monumentum et dixisse se visionem angelorum vidisse; unde sequi videtur Christum illis mulieribus nondum apparuisse, cum prima vice redirent a sepulcro. Vix enim assumi poterit vel mulieres de visione quidem angelorum narraše, sed de apparitione ipsius Domini tacuisse, vel duos discipulos eam mulierum narrationem ne mentione quidem dignam esse, utpote a veritate maxime

Da bi žene kod prvog posjeta groba vidjele samo anđele, a tek na povratku sa drugog posjeta groba, da bi im se Isus ukazao, mislim da nije tako vjerojatno kao da Matej govori samo o jednom posjetu žena. I ako je Matej sumaran, te samo spominje činjenice, mora se priznati, da r. 5—10. sačinjavaju jednu zorno prikazanu cjelinu, koja se ne smije rastrgati. Veza između 8. i 9. r. (*ἔδρα μου ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἰ καὶ ἰδοῦ Ἰησοῦς ἐπήντησεν αὐταῖς*) jest takova da ne dopušta, da se između 8. i 9. r. umetne: došavši u grad javiše učenicima, što su vidjele, a poslije se povratije na grob i kad su se sa groba vraćale, gle, susretne ih Isus. Da su žene prije nego su vidjele Isusa, doživljaj na grobu javile učenicima, ne bi Matej rekao u r. 8. »trčahu da jave«, već »otrčavši javiše učenicima njegovim«. U r. 8. jasno veli Matej, da se žene vraćaju sa groba, a u r. 9. gle susretne ih Isus. Zar *ἐπήντησεν*, jer slijedi sa emfazom *καὶ ἰδοῦ* iza predašnje rečenice ne označuje, da je između r. 8. i 9. veza takova, da radnja označena sa *ἀπαγγεῖλαι* još nije dovršena kad se je zbiljo referirano u r. 9. i 10. Ne smeta ništa, što smo uzeli, da referirano u r. 2. usprkos *καὶ ἰδοῦ* nije se dogodilo iza onoga u r. 1. već prije. Da *καὶ ἰδοῦ* ne veže r. 1. sa 2. je razlog obzir na sve ostale evanđeliste, a ovdje toga razloga nemamo. Osim Marije Magdalene ne spominje nijedan evanđelista, da bi koja druga žena išla dva puta na grob Isusov u prvi dan po suboti. Knabenbauer i Pözl pozivlju se na sv. Luku. No Luka ni sa 24, 9 ni sa 24, 22—24 ne isključuje, da su žene odmah na prvom povratku sa groba vidjele Uskrsnuloga. Sa 24, 9. ne kani Luka ustvrditi, da su žene javile svoj doživljaj na grobu (ukazanje anđela) prije nego su Isusa vidjele, jer spominje u slijedećem retku, da je i Marija Magdalena s drugim ženama to referirala. Marija Magdalena nije mogla reći, da je vidjela samo anđele, a Isusovo ukazanje prešutjeti. Kad dakle Luka Mariju Magdalenu, koja je već Spasitelja uskrsnuloga vidjela, spominje zajedno sa drugim ženama, samo je znak, da njegovoj svrsi ne konvenira, da spomene, da su žene već vidjele Spasitelja.

Općenito je mišljenje egegeta, da se Isus najprije pokazao svojoj Majci Bl. Dj. Mariji, a evanđeliste toga ne ističu, jer drže, da to nije ni potrebno istaknuti. Kad su žene izvršile nalog anđelov, da nijesu još vidjele Isusa, najvjerojatnije je, da bi išle potražiti Bl. Dj. Mariju, ili da joj jave tu vijest, ili da od nje što točnije doznadu o Isusu, negoli da idu opet na grob. Želja da vide Isusa, poslije ukazanja anđela i izvršenja naloga njegova, vukla bi ih dakle k Bl. Dj. Mariji, a ne na grob. Od bl. Dj. Marije bi sigurno čule, da je Isus uskrsnuo, a njoj bi svakako morale vjerovati, kad i ne bi vidjele samoga Isusa, te bi ih želja da vide Spasitelja prije kod nje zadržala, negoli bi ih tjerala po drugi puta na grob.

Dvojica učenika na putu u Emaus pripovijedaju Isusu, što su im žene saopćile (Lk. 24, 22—24), ali da bi žene već vidjele Isusa, ne kažu. Time sv. Luka ne isključuje, da su Magdalena i druge žene već vidjele Isusa, kao što to ne isključuje ni sa 24, 9., već iz istog

razloga šuti i na ovom mjestu o ukazanju Isusovu ženama. No još su dvije mogućnosti zašto Luka u 24, 22—24 ne spominje ukazanje ženama. Prva je koju ističe sv. Augustin: »Fieri itaque potest ut timore prius in via noluerint dicere quod eum audierant resurrexisse, quando tantummodo angelos dixerunt visos esse mulieribus: ignorantes enim cum quo loquerentur, merito possent esse solliciti ne quid passim de Christi resurrectione iactantes in manus inciderent Judaeorum«. ¹²⁷ No držim, da ova mogućnost ne može dostatno protumačiti, zašto učenici ne spominju, da su Ga žene vidjele. Ako se učenici boje to spomenuti, jer ne poznaju Isusa i boje se Židova, zašto onda ističu da je Isus bio *ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ* (24, 19) i *ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ* (24, 21), čime priznaju Neznancu, da su bili učenici Isusovi. Druga je mogućnost, da su učenici emauski čuli za uskrsnuće Isusovo ne od žena prije nego su vidjele Isusa, nego od onih žena, koje nijesu vidjele Isusa kod onog ukazanja, koje spominje sv. Matej (28, 9 i 10).

alienam, existimasse eamque contempsisse. — Ako se ukazanje Isusovo ženama odgodi na drugi pohod, onda se daje protumačiti, što veli Marko 16, 8.: fugerunt de monumento et nemini quidquam dixerunt. — Knabenbauer: Commentarius in Mt. 554, i 55. — Die den Frauen zuteil gewordene Erscheinung Jesu ist aus folgenden Gründen nicht in die Zeit der Rückkehr vom ersten Grabbesuche, sondern in eine spätere Tageszeit zu verlegen: Die fluchartige Rückkehr der Frauen vom Grabe in die Stadt, die von Furcht und Entsetzen erfüllt waren, scheint eine Erscheinung des Herrn auf dem Wege auszuschliessen; die Worte der Emauswanderer (Lk. 24, 22—24.) sagen ganz bestimmt aus, dass die am frühen Morgen das Grab besuchenden Frauen zur Zeit ihrer Rückkehr und Berichterstattung an die Jünger den Herrn nicht gesehen haben. Matthäus erzählt somit eine Erscheinung des Herrn, die bei einem späteren Grabbesuche stattfand. Es ist mir nicht recht verständlich, wie man einen wiederholten Grabbesuch in den sorgen- und kummervollen Stunden des Auferstehungstages bezweifeln kann, zumal die Frauen bei der ersten Anwesenheit am Grabe den Auftrag erhalten hatten, sofort mit der erhaltenen Botschaft in die Stadt zu eilen.

Der Verlauf der Ereignisse am Auferstehungsmorgen — vor — mittag ist somit folgender: 1. Am frühen Morgen begaben sich fromme Frauen zum Grabe. Als Maria Magdalena in die Nähe des Grabes gekommen war und den Stein vom Grabe weggewälzt sah, eilte sie zurück zu Petrus und Johannes. Die übrigen Frauen gingen bis zum Grabe, hatten dort eine Erscheinung der Engel. ... 4. Den frommen Frauen erschien Jesus während der Rückkehr von einem weiteren Grabbesuche. Die Frage, ob sich auch die Maria Magdalena darunter befand, lässt sich weder bestimmt bejahen noch verneinen. Pözl: Kommentar IV. 421 i s.

¹²⁷ De consensu Evangelistarum I. III. c. 25. n. 73. Migne 34.

c) Koje su žene vidjele Isusa kod drugog ukazanja ženama?

Iz Matejeva izvještaja, koji jedini izvješćuje o ukazanju Isusovu ženama na povratku sa groba Isusova, ne možemo razabrati, koje su žene bile dionice toga ukazanja, ali ipak imademo kod evanđelista tragove, po kojima bismo mogli zaključiti, da Isusa nijesu vidjele sve žene, koje su grob posjetile.

Marko nam spominje koje su žene kupile mirodije. To su bile: Marija Magdalena, Marija Jakobova i Saloma (Mr. 16, 1.). Da bi još koja žena sudjelovala kod kupovanja mirodija, nema razloga da to ustvrdimo. Ove iste žene bile su i pod križem Isusovim sa bl. Djevicom Marijom.¹²⁸ Luka nabroja (24, 10.) žene, koje su javile apostolima vijest o Isusovu uskrsnuću. Bile su to: Marija Magdalena, Ivana, Marija Jakobova i ostale. Da sa *αἱ λοιπαί* misli samo na Salomu, posve je isključeno. Bile su dakle, osim Salome među *αἱ λοιπαί*) još barem dvije, kojima ne znamo imena. Kad je Marija Magdalena otrčala k Petru i Ivanu, vidjele su Marija Jakobova, Ivana, Saloma i druge žene anđele u grobu. Saslušavši vijest o Isusovu uskrsnuću i poruku učenicima bježe iz groba pune straha i uzbuđenja. U duši njihovoj borio se strah sa radošću. Putem su se vjerojatno razišle, jer su Marija Jakovljeva i Saloma noseći sa sobom mirodije išle polaganije od ostalih žena. Ukazanje Isusovo, koje spominje Matej, imale su po tom samo Marija Jakovljeva i Saloma, a Ivana i druge žene javile su učenicima samo vijest anđelovu o uskrsnuću Isusovu. Time bi bilo potpuno razumljivo zašto emauski učenici ne spominju ukazanje Isusova ženama, jer su mogli primiti vijest o Isusovu uskrsnuću od onih žena, koje su samo anđele vidjele. Da Ivana i još nekoje žene nijesu vidjele Isusa sa Marijom Jakobovom i Salomom tome je u prilog i razlog, zašto se Isus ukazuje ženama prije nego svojim apostolima. Isus se ukazao ženama prije nego svojim učenicima, da nagradi njihovu ljubav,¹²⁹ koja ih je tje-

¹²⁸ Matej (27, 55 i 56) kaže, da su pod križem Isusovim bile mnoge žene, koje su Isusa slijedile iz Galileje, među kojima bijahu: Marija Magdalena, Marija majka Jakova i Josipa i majka sinova Zebedejevih. Marko spominje: Magdalenu, Mariju Jakova i Josipa i Salomu 515, 40.). Ivan spominje: Bl. dj. Mariju, Mariju Kleofinu i Mariju Magdalenu (19, 25.). Saloma je majka sinova Zebedejevih, a Marija Kleofina je majka Jakova i Josipa (Pöhlz: Komentar IV. str. 331, 332.). Matej kaže: *ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι...* I ako se iz Mateja, Marka i Luke razabire, da su bile mnoge žene iz Galileje na Kalvariji nijesu sve bile pod križem. Obzirom na Ivana (19, 25.) možemo kazati, da su pod križem bile uz Bl. dj. Mariju ove žene: Magdalena, Marija Jakobova i Saloma, a druge su stajale podalje

¹²⁹ Na pitanje zašto se Isus ukazao najprije ženama lijepo odgovara Maldonat: 1° jer su htjele da Ga pomažu, 2° jer su ustrajale pod križem i do konca pogreba, 3° pošto su vidjele Isusa, nijesu više dvojile. Comm. in Mat. 668, 669.

rala, da Mu mrtvu iskažu počast, koju bi mogle platiti progonstvom sa strane poglavara svećeničkih. Nevjerojatno je, da ne bi pomišljale na pogibelj, koja im je prijetila kod pohoda groba. Njihova ljubav je bila silna i zaslužila je, da ih Isus nagradi svojim ukazanjem prije nego se ukaže apostolima. No da su Magdalena, Marija Jakobova i Saloma zaslužile veću nagradu pred ostalim ženama nema dvojbe, ta one su stajale sa bl. Dj. Marijom pod križem Isusovim, i još su mnogo žrtvovala kupivši skupocjene mirodije. Marija Magdalena vidi prva Isusa. Marija Jakobova i Saloma vide također Isusa na putu. Ivana i druge žene vidjele su anđele i čule vijest o uskrsnuću, kao i Magdalena, Marija Jakobova i Saloma. Sve su nagrađene, ali prema stepenu ljubavi, koju su gojile i pokazale prema Isusu. Marija Magdalena ljubila je Isusa najviše. To se vidi iz svega njezina držanja. Ona je sva zaronjena u Isusa. Pomisao, da je tko ukrao tijelo Isusovo i time počinio na Njemu novi zločin, tjera je ne samo k Petru i Ivanu, već joj tjera suze na oči. Samo za nju kaže evanđelje, da je plakala. Time doduše nije isključeno, da su i druge žene na grobu plakale, ali je svakako istaknuta time veća žalost njezina za Isusom, negoli drugih žena. Radi najveće ljubavi, Marija Magdalena je najviše nagrađena time, što je prva vidjela Isusa. Marija Jakobova i Saloma ne samo da dolaze na grob Isusov, nego one su i kupile mirodije. Zar nijesu one time zaslužile veću nagradu nego Ivana i druge žene, koje su samo pratile Magdalenu, Mariju Jakobovu i Salomu? Koliki stepen ljubavi, toliki stepen nagrade.

Nakon svega ovoga možemo sastaviti sljedeći:

d) Red ukazivanja ženama.

1. Pred zoru prvog dana po suboti, poslije uskrsnuća Isusova, prije nego su žene došle na grob, dogodio se potres i anđeo je Gospodnji odvalio kamen sa grobnih vratiju. Anđeo je sjeo na kamen. Lice mu bijaše kao munja, a odijelo bijelo kao snijeg. Stražari prestrašeni padaju kao da su mrtvi. Kad se oporaviše od straha, bježe iz groba, a neki od njih idu k poglavarima svećeničkim, da im jave, što se dogodilo. Poglavari ih upućuju neka kažu, da su noću došli učenici njegovi i ukrali tijelo, dok su oni spavali. Stražari ih poslušaju i rasture u svijet laž o kradi tijela Isusova. (Matej 28, 2—4. 11.—15.).

2. Kad su stražari otišli sa groba, ali prije nego su došli k poglavarima svećeničkim u čas, kad noć prelazi u dan (dok je još bilo tamno) dolaze na grob Isusov: Marija Magdalena, Marija Jakobova, Ivana, Saloma i druge žene, da pomažu tijelo Isusovo. Marija Magdalena i Marija Jakobova idu nešto naprijed pred ostalim ženama. Kad su došle na grob i vidjele odvaljen kamen, Marija Magdalena pogleda još u grob i onda potrči k Petru i Ivanu. U isti čas, kad je Magdalena otišla od groba, došle su već i ostale žene na grob.

3. Žene stoje časak pred grobom zapanjene. Ulaze u grob i dok se koji čas čude i domišljaju, što bi to moglo značiti, te eventualno izlaze iz groba i razgledaju se naokolo i ponovno ulaze u grob i dok sunce počinje izlaziti te mogu u grobu bolje vidjeti, opazaju, da u grobu nema tijela Isusova. Dok su zapanjene ustanovivši, da je grob prazan, stajale u predvorju groba opaze u grobu dva anđela. Jedan im andeo kaže: »Nemojte se vi bojati: znam da tražite Isusa, koji je razapet: Nema ga ovdje. Uskrsnuo je. Pogledajte mjesto, gdje su ga bili metnuli. Sjetite se, kako vam je rekao, dok je bio u Galileji govoreći, da treba da se Sin čovječiji predade u ruke grijesnicima i razapne i da treći dan uskrsne«. I sjetiše se njegovih riječi. Andeo im još kaže: »Idite brzo, kažite njegovim učenicima i Petru, da je uskrsnuo: i evo ide pred vama u Galileju; tamo ćete Ga vidjeti«. Tada izadu žene iz groba i trčahu pune straha i veselja, da jave učenicima Njegovim, ali putem nijesu nikome ništa kazale, jer ih je držao silan strah (uzbudenje).

4. Dok su žene bile u grobu dotrčala je Marija Magdalena k Petru i Ivanu i rekla im: »Uzeli su Gospodina iz groba i ne znamo, kamo Ga metnuše«. Petar i Ivan otrče na grob. Ivan prisprije prvi na grob, sagne se i ugleda u grobu platno, ali ne uđe u grob. Za njim dotrči Petar, uđe u grob i vidi platno i ubrus, koji je bio na posebnom mjestu, a ne sa platnom. Tada uđe i Ivan u grob i vidje i vjerova. Petar i Ivan odlaze sa groba, a Marija Magdalena stajaše izvan groba plačući. — Dolazak Petra i Ivana bijaše neposredno iza odlaska ostalih žena sa groba.

5. Dok je Magdalena plakala kod groba sagne se kroz oniska vrata u grob i vidi dva anđela u bijelim haljinama. Anđeli je pitaju: Ženo, što plačeš? Ona im odgovori: Jer uzeše Gospodina moga i ne znam, kamo Ga metnuše. Dok je ovo govorila okrene se natrag i vidje Isusa, gdje stoji, a nije znala, da je Isus. Isus joj kaže: Ženo, što plačeš? koga tražiš? Ona misleći, da je vrtlar, reče mu: Gospodine, ako si Ga ti uzeo, reci mi kamo si ga metnuo i ja ću ga uzeti. Reče joj Isus: Marija! Ona okrenuvši se reče mu habrejski: Rabbuni (to će reći: Učitelju). Kaže joj Isus: »Ne dotiči me se, jer još nijesam uzašao k Ocu. Idi k braći mojoj i reci im: Ulazim k Ocu mojemu, i k Ocu vašemu, k Bogu mojem i Bogu vašem«. Ode Marija Magdalena javljajući učenicima, da je vidjela Gospodina i ovo je rekla ona.

6. Kad je Marija Magdalena otišla sa groba, pošto je vidjela Isusa, još nijesu ostale žene prispjele u grad. Putem su se vjerojatno razdvojile, Marija Jakobova i Saloma zaostale su, a Ivana i druge žene odbježale su naprijed. Putem dode Isus ususret vjerojatno samo Mariji Jakobovoj i Salomi i kaže im: Zdravo! A one pristupiše i uhvatiše se za noge njegove i pokloniše mu se. Tada im reče Isus: »Ne bojte se! Idite javite braći mojoj, da idu u Galileju, ondje će me vidjeti«.

Napomena 1.

Dali Marko i Ivan, prvi samo spominjući, a drugi opširnije izvješćujući ukazanje samo Mariji Magdaleni, isključuju ukazanje Isusovo ostalim ženama (Mariji Jakobovoj i Salomi)?

Time što Marko i Ivan ne govore ništa o ukazanju Isusovu ženama na putu, nipošto ne isključuju toga ukazanja. Što Marko ne spominje ukazanje ženama, koje imade sv. Matej, sasvim je razumljivo, jer je njegovo evanđelje, kad ga je izdao, bilo bez završetka 16, 9—20. Kad je dodao iza duljeg vremena završetak, nije se obazirao na vezu sa retkom 8., te je time ostavio prazninu između 8. i 9. retka.

Sa retkom 8. nije mogao završiti svoj izvještaj o ukazanju ženama, jer je nevjerovatno, da pobožne žene ne bi poslušale anđela i javile vijest o uskrsnuću Isusovu učenicima. Sigurno je pišući osmi redak kanio izjasniti, kako su žene oporavivši se od straha izvršile nalog anđelov. Vjerovatno je htio kao i Matej izvijestiti ukazanje Isusovo ženama na putu. Kad je već spomenuo, da je žene držao taki strah, da nijesu nikome ništa kazale — iz Mateja 28, 8 čini se, da je strah isto tako velik bio, kao što ga Marko ističe — čini se dosta vjerovatno, da je Marko htio istaknuti, da je žene minuo strah kad im se Isus na putu ukazao. Ta vjerovatnost se pojačava još time, što postoji napadna sličnost, što više gotovo doslovna istovjetnost Matejeva i Markova izvještaja o ukazanju anđela ženama. Ako se dakle Marko podudara sa Matejom do *και οὐδὲν οὐδὲν εἶπαν ἐφοβοῦντο γάρ*, a sa tim riječima naglo prekida nedovršeni izvještaj, zar nije vjerovatnije, da je pišući 8. redak kanio nastaviti u skladu sa Matejem nego li da je kanio razići se od njega.

Marko nadovezuje u retku 12. sa *μετὰ δὲ ταῦτα* ukazanje dvojici učenika na putu u Emaus. Ove riječi *μετὰ δὲ ταῦτα* odnose se na r. 11. t. j. Marko hoće kazati: »poslije kako je Magdalena obavjestila apostole ukazao se Isus dvojici...« a ne kani reći, da je ukazanje dvojici slijedilo neposredno iza ukazanja Magdaleni, jer bi time isključio ne samo ukazanje ženama nego i po Luki (24, 34.) i Pavlu (I. Kor. 15, 5.) zajamčeno ukazanje sv. Petru, koje je bilo prije onoga dvojici emauskih učenika. Jer sa riječima *μετὰ δὲ ταῦτα* ne isključuje ukazanje Petru, zašto bi istim riječima isključivao ukazanje ostalim ženama.

Konačno, ja držim da se u riječima *ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ* sakriva znak, da je Marko iza retka osmog htio najprije izvijestiti ukazanje Isusovo ženama na putu, koje je bilo poslije ukazanja Mariji Magdaleni. Ako se može uzeti, da Marko dodavajući 16, 9—20 nije imao pri ruci tekst svog evanđelja, nego je dodatak na posebnom listu predao općini kršćanskoj u Rimu, a time se dade protumačiti praznina između 16, 1—8 16, 9—20., zašto ne bi mogli uzeti, da je pišući završetak mislio, da je već izvjestio o ukazanju ženama na povratku sa groba, a da se vidi, da

je Magdalena vidjela Spasitelja prije tih žena, ističe *ἐφάνη πρῶτον Μαρία τῇ Μαγδαληνῇ*.

Napomena 2.

Da li sv. Luka time što šuti o ukazivanjima Isusovim ženama isključuje ista ukazivanja? Luka mimoilazi ukazivanja Isusova ženama (i Magdaleni i ostalim ženama) s istoga razloga s kojega to čini i Pavao (u I. Kor. 15, 5 ss.) za kojim se znatno povada u izboru ukazivanja Gospodinovih. Luka piše svoje evanđelje kršćanima obraćenim iz poganstva, da im dokaže, da je Isus Krist obećani Mesija Izraelov i Sin Božji. Da to dokaže iznosi više svjedoka za temeljnu istinu uskrsnuća Isusova, nego njegovi predšastnici Matej i Marko, ali ukazanja ženama ne spominje, jer ih kao i Pavao ne drži vjerodostojnim svjedocima za svoje iz poganstva obraćene kršćanske čitatelje.¹³⁰

¹³⁰ Dr. Weber: Das apologetische Element in den neutestamentlichen Auferstehungsberichten, ihre Entstehungszeit und Reihenfolge. Der Katholik 1914. Bd. 14. str. 93.